

Miklai Kamilla Rózsa

jogballgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ Elméleti-történeti Tagozatának tagja

A modern tengerjog történeti előképei – kalózkodás régen és ma

I. Bevezetés

Az emberiség történetében a tengerek mindig is fontos szerepet játszottak, legyen szó kereskedelemről, hajózásról vagy erőforrások kiaknázásáról. A tengerjog kifejezetten ezen területek szabályozásával foglalkozik, és alapvetően hozzájárul a nemzetközi közösség békéjéhez, fenntartható fejlődéséhez és a tengeri erőforrások méltányos használatához. Ezen belül is külön figyelmet érdemel a tengerjog kalózkodással összefüggő szerepe.¹

Jelen tanulmány fókuszában a tengerjog és a kalózkodás kapcsolata áll, különös tekintettel a történeti előzményekre és a jelen kihívásaira. A kalózkodás jelensége ugyanis nemcsak történelmi szempontból érdekes, hanem napjainkban is jelentős problémákat vet fel a nemzetközi jog és a tengerjog területén.

II. A tengerjog történetének főbb állomásai

A hajózás és a tengeri kereskedelem fejlődésével együtt alakult ki a tengerjog fogalma. Ahogy napjainkban, a hosszú évszázadok során mindig fontos kérdésnek bizonyultak a tengeri hajózás szabályai, mely szabályanyagot tengerészeti jognak (*admiralty law* vagy *maritime law*) nevezzük.² Az ókori civilizációk, például a föníciaiak és a rómaiak, már korán szabályozás alá vonták a tengeri tevékenységeket,³ azonban ezek inkább helyi és regionális szinten érvényesültek. Ilyen volt Hammurapi (i. e. 1780.) tengerészeti utalásokat tartalmazó törvénykönyve, a sumér források, melyek a hajósok jogait is megemlítik, Manu (i. e. 1500.), valamint Jusztiniánusz törvénykönyve.⁴ Amikor Európa országai a tengerjogi alapelvek és szabályok kidolgozásába fogtak, római jogelvekre építettek, a görög-latin tengerjogi örökség főként a jusztiniánuszi kodifikáció, elsősorban pedig a *lex Rhodia*⁵ közvetítésével tudott fennmaradni.

¹ United Nations Convention on the Law of the Sea. Montego Bay, 10 December 1982 UNTS: 1833 (továbbiakban: Az Egyesült Nemzetek Tengerjogi Egyezménye) Preambulum

² Csatlós Erzsébet: A római kor és a középkor tengerjoga. Jog és Politikatudományi Folyóirat 2012/3. sz. 2. o.

³ R. P. Anand: Origin and Development of the Law of the Sea: History of International Law Revisited. Brill – Nijhoff, Dordrecht 1983. 5. o.

⁴ Csatlós: i. m. 2. o.

⁵ A rodoszi tengerjogról részletesen ld.: Walter Asbburner: The Rhodian Sea-Law. Clarendon Press, Oxford 1909.

A *lex Rhodia* római jogi kérdéseiről a hazai szakirodalomban ld.: Földi András: A *lex Rhodia* néhány problémája a római jogban. Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestiensis de Rolando Eötvös nominatae 34 (1995). 9-22. o.

A középkori hajózásban a mediterrán kereskedelem fellendülése volt a tengerjog kialakulásának fő húzóereje a Földközi-tenger térségében a 12. század közepén. A „Tabula de Amalfa” és a „Libre del Consolat de Mare” példái az első írásos forrásoknak, amelyek az európai államokat a tengerjog szabályozására inspirálták. Ezek a tengerjogi gyűjtemények, a kezdeti erőfeszítések a tengerjogi gondolkodás fejlődését és a részletesebb szabályozás igényét vetették fel.⁶

A 20. században a fő cél az állami ellenőrzés kiterjesztése lett. 1958-ban ENSZ konferencia került megtartásra Genfben, melynek eredménye öt tengerjogi egyezmény lett. Az egyezmények szabályozási köre kiterjedt többek közt a parti tengerre,⁷ nyílt tengerre,⁸ a kontinentális talapzatra⁹ és a tengeri élővilág megőrzésére.¹⁰

Az egyik legjelentősebb fejlemény a modern tengerjogban az ENSZ Tengerjogi Egyezményének (United Nations Convention on the Law of the Sea, a továbbiakban: UNCLOS) elfogadása volt 1982-ben. Az UNCLOS szabályozza a tengeri határokat, a halászatot, a tengeri környezetvédelmet, az óceánok mélyét és sok más területet. Az UNCLOS ma az egyik legátfogóbb és legfontosabb nemzetközi jogi egyezmények egyike, és alapvetően meghatározza a tengerjog modern kereteit.¹¹

A 21. században a fenntartható fejlődés és a tengeri környezetvédelem egyre fontosabb szerepet játszik a tengerjogban. Az éghajlatváltozás és a tengeri erőforrások fenntartható használata új nehézségek elé állítja a nemzetközi közösséget, a tengerjog pedig készen áll arra,¹² hogy új jogi megközelítéseket és megoldásokat alkalmazzon a globális kihívásokra.

III. Kalózkodás régen és ma

III.1. A kalózkodás társadalmi, gazdasági és politikai háttéréről

A kalózkodás gyakran olyan emberekből állt, akik a társadalmi, gazdasági vagy politikai körülmények miatt kiszorultak a perifériára. A kalózkodók közt sok volt a szegény, a munkanélküli vagy olyan tengerész és matróz, aki a hajózási vállalkozások gazdasági viszonyai miatt

⁶ Pószán László: Tengerjog és hajózási szabályok a középkori Hanza-kereskedelemben. Collectio Iuridica Debreceniensis VII. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen 2007. 3. o.

⁷ Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone. Genava, 29 April 1958. UNTS: 646

⁸ Convention on the High Seas. Genava, 29 April 1958. UNTS: 450

⁹ Convention on the Continental Shelf. Genava, 29 April 1958. UNTS: 499

¹⁰ Convention on Fishing and Conservation of the Living Resources of the High Seas. Genava, 29 April 1958. UNTS: 559

¹¹ Evan Grutter: Piracy, a Crime of Universal Jurisdiction: A Perspective into the History of United States Piracy Jurisprudence, its English Common Law Roots, and Relationship with the Law of Nations. SSRN. <https://ssrn.com/abstract=3818633> (2023. 12. 06.)

¹² Lásd az ENSZ Tengerjogi Egyezményben a tengeri környezet védelmének és megőrzésének szabályait, ideértve a hatásvizsgálattal kapcsolatos követelmények teljesítését és az országokkal szembeni, a tengerszennyezés megelőzését és ellenőrzését célzó követelményeket, valamint felelősségüket a megelőzés elmulasztása esetén; a tudományos tengeri kutatások végzésének szabályait és a tengeri technológia kapacitásainak megépítésére és átadására vonatkozó szabályokat: I. Rész 1. cikk 4. és 5. pont, III. Rész 2. cím 40. cikk, V. Rész 61. cikk, 62. cikk.

veszítette el állását. A kalózkok közösséget alkottak, amelyben a törvényeket és az értékeket saját maguk állították fel. A tengeren eltöltött hosszú hónapok során kialakult egyfajta saját kultúra és életmód, amely különbözött a szárazföldi társadalomtól.¹³

A kalózkodás gazdasági háttere összefonódott a tengeri kereskedelemmel. A 17. és 18. században a Karibi-térségben a spanyol gyarmatokról érkező hajók, amelyek aranyat, ezüstöt és más értékeket szállítottak vissza Európába, különösen vonzó célpontot szolgáltattak. A kalózkodás politikai háttere is jelentős volt a tengeri hatalmak közötti rivalizálás és konfliktusok miatt. A 17. és 18. században az angolok, franciák és spanyolok közötti hatalmi verseny az európai gyarmatok és a tengeri kereskedelem ellenőrzéséért fokozódott, amely hozzájárult a kalózkodás terjedéséhez, mivel a különböző hatalmak gyakran támogatták a kalózkokat, hogy gyengítsék a versenytársaikat.¹⁴ Az egyik legjelentősebb példa erre a kalózkalózkodás (*piracy hunting*), amelyet az angol királyi haditengerészeti erők hajtottak végre. Az angol királyi flotta olyan híres kapitányokat alkalmazott, mint Francis Drake és Henry Morgan, hogy fosztogassák a spanyol gyarmatokat és hajókat. Ezek az akciók azonban gyakran hasonlítottak a kalózkodáshoz, és néha hivatalos engedélyek nélkül is zajlottak.¹⁵

III.2. A kalózkodás történetének rövid áttekintése

A Wolters Kluwer Bouvier Law Dicitonary a kalózkodás fogalmát az alábbiak szerint határozza meg: „A kalózkodás egy hajó magáncélú elfoglalása, vagy azzal összefüggő bűncselekmény. Egy hajó – legyen az csónak vagy bárka – nyugalmanak vagy biztonságának megsértése a kalózkodás elkövetőinek személyes haszonszerzése céljából. A nemzetek joga régóta úgy határozza meg a kalózkodást, mint egy hajónak a kalózkok nyereségvágyából történő elfoglalását vagy annak kísérletét, valamint a kalózkok törekvéseivel összefüggő gyilkosságot, lopást vagy más bűncselekményeket, beleértve a partra szállt javak kifosztását is.”¹⁶ A Black’s Law Dictionary tágan értelmezi a kalózkodás fogalmát, tengeren elkövetett rablást, emberrablást vagy más bűncselekményt ért alatta.¹⁷

A kalózkodás története az ókorban kezdődik, és napjainkig tart. A továbbiakban a kalózkodás fontos mérföldköveit és változásait tekintem át ebben a hosszú időszakon átívelő történelmi folyamatban.

¹³ Varga Attila Ferenc: Kísérletek és eredmények a kalózkodás bűncselekményének definiálásában. Hadtudományi szemle 2011/1. sz. 32. o.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Gruetter: i. m. 3. o.

¹⁶ Stephen Michael Sheppard: The Wolters Kluwer Bouvier Law Dictionary. Desk Edition. Aspen Opco, USA 2012. 213. o. (Saját fordítás)

¹⁷ Bryan A. Garner: Black’s Law Dictionary. Claitor’s Pub Division, 2019. 110. o.

Az ókorban a Földközi-tengeren és az Indiai-óceánon jelentek meg az első kalózok, Észak-Afrikában agyagtáblák dokumentálták jelenlétüket. A kalózkodás ezen korai formájában általában kisebb hajókat támadtak meg, és raboltak ki a partok közelében. Az ókori rómaiak és görögök is számos alkalommal léptek fel a kalózok ellen, hogy megvédjék kereskedelmi útvonalait. ¹⁸ Az ókortól kezdve úgy tekintettek a kalózokra, mint akik a világ népei ellen működő bűnözők, vagyis a népek joga (*iure gentium*) ellen tevékenykedők, az emberiség ellenségei (*hostis humani generis*), ebből következően elfogásuk és felelősségre vonásuk bárki által eszközölhető. ¹⁹

A középkorban a kalózkodás egyre elterjedtebbé vált, a Karib-tengeren és a Földközi-tengeren egyaránt nőtt az esetek száma. A korai középkori kalózok gyakran vikingek voltak, akik a Skandináv-félszigetről származtak, híresek voltak hajózási és hajókészítési képességeikről, ezek a készségek pedig lehetővé tették számukra, hogy eljussanak távoli területekre, így félelemben tartották az Atlanti-óceáni térség kereskedelmét is. ²⁰ Aktívan részt vettek tengeri fosztogatásokban és hódításokban, kiterjedt kereskedelmet folytattak a tengeri utak mentén. Később a keresztes háborúk során is jelentős kalóztevékenység folyt a Szentföld térségében.

Az újkorban, a 16. és 17. században a kalózkodás elérte az aranykorát. Az Atlanti-óceánon és a Karib-tengeren olyan híres kalózok tűntek fel, mint Edward Teach (Blackbeard), Bartholomew Roberts (Black Bart), Calico Jack Rackham és Anne Bonny. Ezek a kalózok a kereskedelmi útvonalakon és kikötőkben káoszt és félelmet keltettek, híresek voltak az erőszakos cselekedeteikről. A kereskedők és hajósok egyaránt kénytelenek voltak változtatni útvonalukon és taktikájukon a kalózok elkerülése érdekében. Az 18. században a kalózkodás egyre jobban visszaszorult, mivel az európai hatalmak erőszakosan próbálták felszámolni a kalózkodást. Az Egyesült Királyság például létrehozta a Royal Navy-t, hogy hatékonyabban ellenőrizze a tengeri kereskedelmet és a kalózokat. ²¹

Az 1909-ben kiadott The Oxford English Dictionary úgy határozta meg a kalózt, mint aki tengeren, hajózható folyón és hasonlókon rabol és fosztogat, vagy ebből a célból hajózik ott.

Ugyancsak 1909-ben, a Republic of Bolivia vs. Indemnity Mutual Marine Assurance Company, Limited. ügyben fogalmazták meg, hogy a kalóz olyan ember, aki saját célból, megkülönböztetés nélkül fosztogat, nem pedig az, aki valamely állam tulajdona ellen, közcélból (*for a public end*) cselekszik ily módon, például új kormány alakítása esetén, habár ezen cselekedet is jogtalan, sőt büntetendő. ²²

¹⁸ Gruetter: i. m. 3. o.

¹⁹ Varga: i. m. 34. o.

²⁰ Gruetter: i. m. 3. o.

²¹ Peter d'Errico: The Great Age of Pirates Attacking Pirates. Academia. https://www.academia.edu/6020316/The_Great_Age_of_Pirates_Attacking_Pirates (2023. 12. 06.)

²² Varga: i. m. 33. o.

Láthatjuk, hogy a kalózkodás jelensége időről időre újra előfordul, és a tengeri kereskedelem, valamint a nemzetközi jog fejlődésével együtt változik. Azt is fontos megjegyezni, hogy a kalózkodás egy olyan társadalmi jelenség, amely mögött gyakran gazdasági, politikai vagy szociális okok húzódnak meg, és annak megértése, valamint kezelése összetett kihívások elé állítja a nemzetközi közösséget. A továbbiakban ezekre az okokra próbálok meg rávilágítani.

III.3. A modern kalózkodás jelensége és nemzetközi jogi keretei

A modern kalózkodás hátterében főként gazdasági okok húzódnak meg. Azokon a területeken, ahol a kalózkodás elterjedt, a helyi közösségek gyakran szegénységben élnek, és a tengeri erőforrások – például a halászat és a tengeri kereskedelem – kulcsfontosságúak az életben maradáshoz. Azok a kalózkodók, akik a tengeren tevékenykednek, gyakran lopják, fosztogatják vagy elrabolják a hajókat, illetve az árukat a megélhetés érdekében.

A modern kalózkodást először Hersch Lauterpacht kísérelte meg definiálni 1955-ben, amely elsősorban a gyakorlati alkalmazásban felmerülő azon dilemmát tükrözi, hogy mennyiben tekinthetjük a fosztogatást a kalózkodók kizárólagos céljának. Véleménye szerint az esetek nagy része azt bizonyítja, hogy a kalózkodók valódi szándéka a rablásra, fosztogatásra irányul. Végül arra a következtetésre jut, hogy az elkövetés motivációja nem változtatja meg az ide tartozó magatartások „kalózkodó jellegét”, így az eltulajdonítási szándék (*animus furandi*) nem szükséges eleme a kalózkodásnak.²³

Ezt erősíti meg az 1958-as Nyílt Tengeri Konvenciót előkészítő Nemzetközi Jogi Bizottság magyarázata²⁴ is, amely a kalózkodás-definíciót azzal egészítette ki, hogy annak megvalósulásához nem szükséges *animus furandi*, ugyanis gyűlölet vagy bosszúvágy is torkollhat kalózkodásba, tehát nincs szükség arra, hogy az elkövető a bűncselekmény által gazdagodjon.²⁵

Tehát a fenti definíciós javaslat szerint kalózkodás alatt kell érteni a személyek vagy javak ellen a nyílt tengeren elkövetett, jogellenes erőszakos cselekedeteket, eltekintve attól, hogy azt egy civil hajó követi-e el egy másik hajó ellen, vagy egy hajó lázongó legénysége, illetve az utasok követik-e el a saját hajójukkal szemben. Ezen utóbbi két esettel kapcsolatban megjegyzik, hogy az utasok vagy a legénység által elkövetett egyszerű erőszakos cselekmények (*simple acts of violence*) nem minősülnek nemzetközi jogi értelemben vett kalózkodásnak. Az erőszakos cselekedetek csak akkor tekinthetőek annak, ha célja a hajó vagy a rakomány saját célokra történő átvétele.²⁶

²³ Hersch Lauterpacht: *International law: a treatise*. Vol. I, Peace. Longmans, Green and Co., London 1955. 608., 611-612. o. Idézi: Varga: i. m. 34-35. o.

²⁴ Report of the International Law Commission on the Work of its Eighth Session, 282. o.

²⁵ Varga: i. m. 35. o.

²⁶ Lauterpacht: i. m. 609., 614. o. Idézi: Varga: i. m. 35. o.

A kalózkodással kapcsolatos általános szabályokat a nemzetközi jog mai rendszerében az UNCLOS határozza meg, különösen annak 100–107. cikkei, valamint a részes államok számára a nyílt tengeren közlekedő vízi járművek feletti ellenőrzésre lehetőséget adó 110. cikk.²⁷ Fontos megjegyezni, hogy az itt megjelenő előírások jelentős része régóta ismert, többségük szokásjogi szabályokat takar, amelyeket az ENSZ története során már többször is módosított szerződések és egyezmények foglaltak magukban. Ez azért is jelentős, mert a szabályok az egyezményt el nem fogadó államokat is kötelezik, például az Amerikai Egyesült Államokat is, amely a mai napig nem erősítette meg az 1982-es egyezményt.²⁸

A kalóztevékenységgel szembeni fellépés joga bármely államot megilleti. Így például az egyezmény elismeri a hadihajók jogát arra, hogy kalóztevékenységet folytató vízi járműveket elfogjanak, a fedélzeten lévő személyeket pedig letartóztassák. Az egyezmény megerősíti a szokásjogban megjelent univerzális joghatóság alkalmazásának lehetőségét, ezáltal bármely, az elkövetőt fogva tartó állam eljárhat ilyen bűncselekmény esetében, egyetlen feltétele a saját belső jogi joghatóság. Ez biztosítja az eredményes büntetőjogi felelősségre vonást. Azonban ez az államoknak nem kötelezettsége, a lehetőség adott, hogy az ilyen személyeket más államoknak felelősségre vonás céljából átadják.²⁹

A tengerhajózás biztonsága elleni jogellenes cselekmények visszaszorításáról szóló 1988-as római egyezmény³⁰ előírja továbbá a résztvevő államoknak, hogy büntessék a kalózokat és más tengeri bűnözőket, és hogy vegyenek részt az elfogásukban és bíróság elé állításukban. Emellett az egyezmény rendelkezéseket tartalmaz a tengeri kereskedelmi hajók biztonságának növelésére, például a hajók és kikötők biztonságának javítására.³¹

III.3.1. Szomália kérdése

Az olyan térségek, amelyekben a kalózkodás elterjedt, gyakran instabil kormányzati struktúrával rendelkeznek, és a törvények végrehajtása gyenge vagy nem létező. Szomália partjai és a Szomáliai-öböl erre ékes példa, hiszen ez a térség a mai kalózkodás egyik legjelentősebb központja. Szomália

²⁷ Nagy Gellért: Az Európai Unió törekvései a kalózkodás felszámolására Szomáliában–Áttekintés a releváns Missziókról. Külügyi Műhely 2022/2. sz. 58. o.

²⁸ Idézi: Kiss Amarilla Márta: A tengeri hajózás biztonsága ellen elkövetett egyes cselekmények nemzetközi jogi kérdései. Doktori (PhD) értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Jog- és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest 2022. 61. o.

²⁹ Lattman Tamás: A szomáliai kalózkodás kérdése a nemzetközi jogban és azon túl. Nemzet és Biztonság 2010/9. sz. 68. o.

³⁰ Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation. Rome 10 March 1988. UNTS: 1678 (továbbiakban: SUA Egyezmény). Kihirdette: a tengerhajózás biztonsága elleni jogellenes cselekmények visszaszorításáról szóló, az ENSZ Nemzetközi Tengerészeti Szervezete által 1988. március 10-én, Rómában elfogadott Egyezmény, és a kontinentális talapzaton rögzített mesterséges szigetek biztonsága elleni jogellenes cselekmények visszaszorításáról szóló Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2003. évi LXVIII. törvény

³¹ SUA Egyezmény 3. cikk 1. a)-c) pont. *Ld. Kiss*: i. m. 72. o.

megközelítőleg 3333 km-es tengeri partszakaszának és földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően a világ tengeri kereskedelmének jelentős pontja lehetne,³² azonban az ország hatékony közigazgatás nélkül létezik, alkotmányát 2012. augusztus 1-jén fogadták el, megválasztott átmeneti formális kormánya tényleges hatalom nélkül működik, így a politika szó Szomáliában klánok és hadurak folyamatos harcát takarja. Az ország helyzetét jól tükrözi továbbá, hogy a szegénységből fakadóan a közegészségügy helyzete kritikus, az egészségügyi szolgáltatásokhoz a népesség körülbelül fele jut hozzá, ezért a fertőzőes megbetegedések száma magas.³³ A közszolgáltatások és a kommunikáció kritikusan alacsony szinten működik.³⁴ Az országban létezik hadsereg, azonban a korábbi rendszer alatt megerősített haderő elvesztette képességeit, a katonák külföldi kiképzésre kényszerültek, az ütőképesség és a morál alacsony, a dezertálás általános.³⁵

A szomáliai kalózkok gyakran merészkednek ki a nyílt tengerre, hogy megtámadják a hajókat, zsákmányt szerezzenek, és váltságdíjat követeljenek a túszoekért.³⁶ Az egyre merészebb kalóztámadások során mind nagyobb értékű hajókat, illetve egyre komolyabb stratégiai értékkel bíró tengeri szállítmányokat ért támadás, ami a kezdeti megdöbbenést követően fokozatosan kiváltotta a nemzetközi közösség egyre határozottabb válaszreakcióját. A szomáliai kalózkodás ügyében – a mielőbbi és hatékony nemzetközi fellépés érdekében – az ENSZ Biztonsági Tanácsa is több alkalommal volt kénytelen szigorúbb határozatokat hozni. A felmerülő biztonsági és jogi kérdések eredményes megválaszolásához szükséges szilárd politikai akarat kialakulásához pedig fontos tényként megállapítanunk, hogy a kalózkok automata fegyverekkel és modern technikai eszközökkel felszerelt bűnözők, akiknek akciói nem csupán regionálisan, hanem globálisan értelmezett gazdasági- és biztonságpolitikai hatással is járnak. Nem véletlen tehát, hogy a kalózkok elleni fellépés ügye folyamatosan az érintett nemzetközi szervezetek napirendjén szerepel.³⁷ Jól jellemzi a helyzetet Hillary Clintonnak, az Amerikai Egyesült Államok volt külügyminiszterének a problémával kapcsolatos, 2009 áprilisában tett kijelentése, miszerint: „...egy 17. századi bűncselekménnyel van dolgunk, de 21. századi választ kell rá adnunk.”³⁸

Szomália példájához kapcsolódva érdemes utalni a SUA Egyezmény mellett az 1979-ben elfogadott, túszedés elleni egyezményre³⁹ is. Bár ezen egyezmények célja az elkövetett

³² Nagy: i. m. 55. o.

³³ Peczkóli Ákos: A Szomáliai kalózkodás és a bukott államiség összefüggései. *Hadtudományi szemle*. 2012/3-4. sz. 370. o.

³⁴ Peczkóli: i. m. 371. o.

³⁵ Peczkóli: i. m. 377. o.

³⁶ Dombai Zsolt: A szomáliai kalózkodás története. Motivációk és módszerek a kezdetektől napjainkig. *Hadtudomány* 2011/3. sz. 23. o.

³⁷ Varga Attila Ferenc: Nemzetközi küzdelem a Szomáliai kalózkodás ellen. *Hadtudomány* 2011/1-2. sz. 2. o.

³⁸ “We may be dealing with a 17th-century crime, but we need to bring 21st-century solutions to bear.” In: US Department of State: US announcement of counter-piracy initiatives. ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/somalia/us-announcement-counter-piracy-initiatives> (2023. 12. 06.)

³⁹ International Convention against the taking of hostages. Adopted by the General Assembly of the United Nations on 17 December 1979.

cselekmények megbüntetése és a terrorista tevékenységek elleni fellépés, a bennük foglalt tágan értelmezhető definíciók alkalmasak arra, hogy a kalózok egyes cselekményeit e körben is értékelni tudjuk. Tárgyként szerepelnek a parti, valamint nyílt tengeren bűncselekménynek minősülő tettek, ezáltal az előírások alkalmazhatósági köre nem kötődik szorosan földrajzi tényekhez.⁴⁰

Ezek alapján elmondható, hogy Szomália egyike a világ leginstabilabb, leginkább konfliktusoktól fűtött államainak. Ugyanakkor, az ország elhelyezkedéséből fakadóan a világkereskedelem tengeri forgalmának jelentős színtere, így kiemelten fontos Szomália mielőbbi stabilizációja, a társadalmi, szociális és politikai krízisek megoldása.

A stabilitás előmozdítása így globális feladat, ezt felismerve a nemzetközi közösség lépéseket tett a konszolidáció felé. Említést érdemel például az ENSZ szomáliai segítségnyújtó missziója, amelyet 2013-ban indítottak,⁴¹ valamint az Afrikai Unió szomáliai missziója, az AMISOM (African Union Mission in Somalia), amelyhez a NATO nyújt szállítási támogatást, elsődleges célja pedig a szomáliai kormányzat és az ellenállók közötti politikai konfliktusok kezelése, továbbá a szomáliai rendőrség fejlesztése és további képzése.⁴² Mindezen szervezetek mellett, a szomáliai missziók sorában kiemelt szereplő az Európai Unió, amely az elmúlt években három különféle missziót is folytat az országban; kifejezett említést érdemel az EU által a kalózok elleni fellépés érdekében 2008-ban létrehozott EU NAVFOR Atalanta nevű, a közös kül- és biztonságpolitika keretében megvalósított művelet.⁴³

III.3.2. Egyéb központok és területek

Szomálián kívül Nyugat-Afrika térsége is súlyos, kalózkodást érintő problémával küzd. Itt az országok gyakran gyenge kormányzati struktúrákkal rendelkeznek, és a gazdasági nehézségek miatt a tengeri kereskedelem és a halászat is fontos a helyi közösségek számára a megélhetés szempontjából. Az Ádeni-öböl kereskedelmi biztonsága – az Európa és Ázsia közötti primer hajózási útvonal részeként – nem csak Szomália kereskedelme szempontjából lényeges kérdés, hanem az olyan országok számára is, amelyek a cél- és tranzitforgalomban érintettek: Kenya, Szudán, Etiópia, Dzsibuti, Jemen, Szaúd-Arábia és – a Szezi-csatorna révén – Egyiptom is.⁴⁴ Az utóbbi időszak gyakori kalóztevékenységei miatt azonban egyre több hajózási és kereskedelmi társaság kerül el az Ádeni-öböl térségét, és szállít inkább az Afrikát megkerülő hosszadalmas, de

⁴⁰ *Lattmar*: i. m. 69. o.

⁴¹ *Nagy*: i. m. 58. o.

⁴² *Varga*: Nemzetközi küzdelem... 24. o.

⁴³ *Kiss*: i. m. 178. o. A tengerjogi egyezmény 110. cikke más jellegű illegális tevékenység elleni fellépést is lehetővé tesz, így pl. egyebek mellett a 110. cikk alapján eszközölt fellépés eredménye az EU NAVFOR MED művelet, melynek keretében az Európai Unió a földközi-tengeri embercsempészettel szemben lépett fel. Lásd: *Mohay* Ágoston: Nemzetközi jogi standardok az uniós menekültügyben. *Scriptura* 2016/1. sz. 113-116 o.

⁴⁴ *Kiss*: i. m. 29. o.

biztonságos útvonalakon. Ennek következtében a térségbe irányuló külföldi tőke és a turizmus mértéke, valamint a kikötők bevétele csökken. A kalózkodás fent említett következményei különös nehézségeket okoznak Egyiptomnak, mivel az ország fő bevételi forrása a turizmusból, valamint a Szezi-csatorna forgalma után fizetett használati díjakból származik.⁴⁵

A kereskedelem veszélyeztetettsége Kenya gazdaságában is csökkenő áruforgalmat és a kikötőkből származó bevételek, adók jelentős visszavetését eredményezte. Ezen felül a támadások miatt megnövekedett szállítási és biztosítási költségek 12 millió USD veszteséget okoztak a Kenyai Mezőgazdasági Termékeket Exportálók Szövetségének, ezzel jelentősen eltolva az ország külkereskedelmi mérlegét.⁴⁶

Fontos hangsúlyozni, hogy a kalózkodás elleni küzdelemhez a nemzetközi közösség együttműködése és koordinációja elengedhetetlen. A nemzetközi tengeri hatalmak különböző haditengerészeti küldetéseket indítanak, valamint a nemzetközi szervezetek, például a Nemzetközi Tengerészeti Szervezet (IMO)⁴⁷ is szerepet játszik a kalózkodás elleni küzdelemben. Az IMO különböző irányelveket alakított ki a tengeri biztonság és a kalózkodás elleni védelem érdekében, melyek a tengeri biztonságot és a hajók védelmét szolgálják, és arra ösztönzik a hajótulajdonosokat és az államokat, hogy hatékonyan vegyenek részt a kalózkodás elleni küzdelemben.⁴⁸

IV. Összefoglalás

A tanulmány több irányból járta körül a kalózkodás témakörét, felvillantva történetének fontosabb állomásait, jellemzőit, társadalmi-, gazdasági-, politikai hátterét és a jogi kereteket. A kutatás betekintést nyújtott azokba a tényezőkhöz is, amelyek formáltak és befolyásolták ezt a komplex jelenséget a tengerjog történelmében és a jelenkor nemzetközi színterén. Az együttműködés és a nemzetközi egyezmények elengedhetetlenek ahhoz, hogy hatékonyan lehessen fellépni a kalózkodás jelensége ellen a világ vizein. A kapcsolódó tengerjogi elvek és nemzetközi egyezmények kiemelt szerepet játszanak a kalózkodás elfogásában, bíróság elé állításában és a kalózkodás megszüntetésében.

A jövőre tekintve kulcsfontosságúnak tartom tehát a közös erőfeszítés, az együttműködés és a megelőzés terén az egyes országok és a nemzetközi közösség közötti szorosabb együttműködést, valamint azoknak a társadalmi-gazdasági tényezőkhöz a kezelését, amelyek hozzájárulnak a kalózkodás jelenségének jelenkori fennállásához.

---

⁴⁵ *Dombai*: i. m. 82. o.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ International Maritime Organization. <https://www.imo.org/> (2023. 12. 06.)

⁴⁸ *Varga*: Kísérletek és eredmények... 38. o.